

KNJIGA O SPOMENICIMA GORNJIH POLJICA

Marko Mišerda, *Spomenici Gornjih Poljica. Pisani spomenici na području Gornjih Poljica do spornosti Poljica godine 1807. (prijeписи, regesti)*, Split, 1981, str. 1—XVIII + 1—422.

Slavko Kovačić

Nije ovo prvi put da se objavljuju poljički dokumenti, izvori za povijest proslavljene »poštovane župe Poljic« kojoj poslije zalaza njezina specifičnog nutarnjeg uređenja neki nostalglično dadoše naslove »republike« i »seljačke knežije«. Mišerda na uvodnim stranicama bilježi ukratko, ali pomno, dosadašnje takve planove i ostvarenja od sredine prošlog stoljeća do naših dana. Niže imena zaljubljenika u stare požutjele listove ispisane ponajviše slovima poljičke bosančice, a starim hrvatskim govorom ovog krševitog kraja: Andrije Stazića, don Petra Škarice, Alfonza Pavića, don Ivana Pivčevića, don Miroslava Vulića i drugih kojima se u najnovijem razdoblju pridružuju Vladimir Mošin i Benedikta Zelič-Bučan. Dok su prijašnji izdavači priređivali većinom samo prabrane dokumente od osobite važnosti za povijest Poljica kao cjelne, pa i za hrvatsku povijest općenito, dotle Mišerda suzuje područje na Gornja Poljica, a izbor dokumenata proširuje, ili bolje reći ide za tim da barem u kratkom sažetku, regestu, donese bitni sadržaj što većeg broja gornjopoljičkih spisa. Da je to bilo fizički moguće, bili bi u taj izbor ušli svi postojeći. U ovom slučaju mu se mora dati pravo. Kamo sreće, da je to netko i davno prije učinio za Gornja Poljica i za sve druge dijelove Poljica i nekadašnjih susjednih »knežija-župa« Radobilje i Primorja. Koliko je i vrlo vrijednih dokumenata s vremenom netragom nestalo (pa i samo u zadnjem ratu!), a s njima krupnijih i sitnijih, ali uvijek dragocjenih kamenčića za mozaik naše prošlosti.

Historiografija se danas ne može zaustaviti na zanimanju za careve, kraljeve, vojkovođe, velikaše, pape, biskupe itd., o kojima pišu stare kronike, ljetopisi, dnevnici, uspomene, čija se imena pojavljuju u diplomatičnoj građi i na napisima po značajnim građevinama. Nju i te kako zanima život i položaj srednjih i nižih slojeva društva, kakvi su bili i naši poljički težaci i pastiri, makar su i oni u velikom broju nosili plemićki naslov. Historijski podaci o životu, radu, običajima, uredbama itd. tih »nižih« slojeva mogu čak biti zanimljiviji i važniji od davno proučenih i upotrebljenih o »velikima«. U slučaju Poljica to se očito pokazuje u velikom znanstvenom zanimanju za uredbu Poljičkog statuta i za cijeli kompleks pitanja iz poljičke prošlosti o kojima se u novije vrijeme raspravlja i među inozemnim učenjacima na raznim stranama svijeta.

Naravno, i kad je riječ o poljičkim dokumentima, treba razlikovati one koji su od općeg značenja od drugih koji imaju samo lokalno, važnije od manje važnih, i dati prvenstvo najvažnijima; ali spasiti treba sve, a proučiti što više. Mišerda donosi, što u kratkom regestu, a što u cjelosti, gotovo 1200 raznih dokumenata na malne 400 stranica velikog formata. Važno je napomenuti, da je većina tih spisa u privatnom posjedu raznih pojedinaca i prema tomu na najboljem putu da se rasprše kojekuda ili zbog nezaštićenosti propadnu. Što je ušlo u ovu zbirku, pa makar i samo u kratkom regestu, u bitnome je spašeno i osigurano za sadašnje i buduće istraživače.

Tko se nije bavio sličnim poslom jedva može zamisliti koliki je trud priređivač uložio, dok je ovako ospežnu, a raspršenu građu pronašao, pročitao, pobilježio, prepisao, proučio, kronološki poredao, obradio i otipkao na matrice. Umnažanje su obavili s. Stela Mijić i don Ivan Dagelić. Trud je oko ovog izdanja očito bio tako velik, da ga je mogla poduzeti i nadvladati samo isto tako velika zanesenost za starine rodnoga kraja. Tim više što su i Mišerda i njegovi tehnički pomagači radili dobrovoljno i posve besplatno. Izdavač »Odbor za organiziranje skupa o 500. obljetnici primanja nekih obitelji među poljičke didiče . . . , Donji Dolac 1482—1982« odlučio se na ciklostilsko izdanje, što je u slučaju ovako opsežne građe neposredno vezane samo uz usko područje Gornjih Poljica sasvim razumljivo, jer tko bi namakao tolika sredstva za tiskanje! Kad se radi o skromnom ciklostilskom izdanju, nitko ne može prigovarati ni širini izbora.

U knjizi se najprije u Uvodu obrazlaže potreba izdanja, obrada i transkripcija. Zatim su donesene kratice vlasnika spisa, kratice vrela i literature i ostale kratice. Dokumenti su raspoređeni kronološki po stoljećima, godinama, mjesecima i danima. Svaki od njih ima svoj redni broj, oznaku vremena i mjesta i siglu vlasnika. Na kraju je u dva dodatka doneseno još dvadesetak dokumenata koji su u dugom nizu od 1160 dokumenata glavnog dijela bili pri tipkajući slučajno preskočeni. U transkripciji i obradi Mišerda se s pravom odlučio na jednostavniji postupak i znanstveno-popularnu metodu. Tako je izdanje pristupačnije većem broju čitatelja, a ne gubi znanstvenu razinu, jer je postupak jasan, dosljedan i točan.

Bez obzira na skromnost opreme knjiga je *Spomenici Gornjih Poljica* i sama za sebe pravi spomenik koji će u mnogim obiteljima Dočana, kako popularno zovemo žitelje Gornjih Poljica, a zacijelo i u privatnim i javnim bibliotekama izvan Poljica čuvati uspomenu na tisuće unutra poimenice spomenutih naših marljivih težaka i njihovih poljičkih dužnosnika: velikih i malih knezova, vojvoda, prokuratora, kancelira, župnika i kapelana, gotovo sve od reda također žilavih i ponositih težaka, samo nešto istaknutijih, pismenijih i u javnim poslovima okretnijih. Čuvat će uspomenu na tolika imena, prezimena i »pridivke«, davno nestale i još postojeće, na njihove kuće, »gore i vode«, »podvornice i krajca«, »gajeve«, »pasike«, »oranice i vrtle«, »vlake«, »drvo i kamen«. Sve kad se i ne bi radilo o povijesnim izvorima, nego o samo unutra sadržanom jezičnom i onomastičkom blagu, ovo bi izdanje imalo svoje potpuno opravdanje.

DAVNO PRIJE NAS

Milan Špehar

I prije nas
su mrvili u rukama
tvrdu grud u zemlje.

Davno prije nas
znojem su zalijevali
sićušno zrno žita.

I prije nas
su strepili, kršili ruke
i sklapali ih na molitvu.

Davno prije nas
nadali su se plodovima,
a dlanovi su ostajali prazni.
Samo su duboke brazde izorali u njima.

I prije nas
su se lomili...
i pjevali pjesme.